

בבא מציעא פג-א

עניין: למען תלך בדרך טובים וארחות צדיקים תשמור

ביאור הגר"א משלי ב, כ

ומחמת זה תוכל להלך בדרך טובים, כי הרע מעכב מלילך בדרך טוב תמיד. בדרך טובים. טוב הוא נקרא המיטיב עם הבריות, וצדיק הוא העושה צדקות ונותן משלו לבריות בחינם אף שלא היה ראוי, ואף להיטיב עמהם, והוא עושה עוד צדקה עמהם, זהו הנקרא צדיק. והוא יותר מן הטובים, לכן אותן הם מועטים, כי זה יותר קשה על האדם לעשות גם צדקה עם הבריות, אבל להיטיב לבריות, דהיינו שלא לעשות רע, זהו דרכם של רוב בני אדם, אף למי שהיה ראוי לעשות רע לפי הדין, לכן כתיב אצל הטובים דרך, שהוא דרך רחב, אבל אצל הצדיקים ארחות, וגם אמר תשמר לפי שאין דרכן של רוב בני אדם לעשות, לכן זו צריך שמירה. ועל פי זה תבין מה שאמרו בגמרא¹²⁹ רבה בר בר חנה תברו ליה הנהו שקולאי חביתא דחמרא, שקל גלימיהו, אתו אמרו לרב, אמר ליה הב להו גלימיהו, אמר ליה דינא הכי? אמר ליה אין "למען תלך בדרך טובים", יהיב להו גלימיהו, אמרו ליה עניי אנן וטרחינן כוליה יומא וכפינן ולית לן מיד, אמר ליה זיל הב אגרייהו, אמר ליה דינא הכי? אמר ליה אין "וארחות צדיקים תשמר". ולכאורה אינו מובן, שמתחילה אמר לו מ"למען תלך בדרך טובים", ואצל השכר אמר לו "וארחות צדיקים תשמר". ולפי מ"ש הוא שפיר, דלמחול ההיזק הוא דרך טובים המיטיב לבריות לעשות להם טובה אף שנתחייבו בדין, למחול להם, אבל ליתן להם עוד משלו אינו אפילו דרך טובים, לכן אמר שזהו "וארחות צדיקים" לתת להם משלו, אף שהם נתחייבו ליתן לו מן הדין. ומ"ש "דינא הכי", א"ל "אין", כלומר נגדך הדין כן, שזהו ארחות צדיקים¹³⁰.

מראית העין לחיד"א

דף פ"ג א"ל דינא הכי א"ל אין למען תלך בדרך טובים וכו'. לכאורה יש להעיר דהוא שאל אם זהו הדין וא"ל אין ימייתי קרא למען תלך בדרך טובים דהוא לפנים מסורת הדין ואפשר לומר דרך דרש וכוסר במה שאמרו משם הרמב"ם ז"ל חסי' א' א"ל כלא היה רוצה לומר ביום כפור הודוי שאימרים שידע שלא חטא וא"ל הרמב"ם ז"ל שכל אדם נדון לפי חשיבותו והרי דהע"ה לא חטא בב"ש שהיתה כגורשת ונכתב עליו עון [אבת איש] ואריה היה כורד ונכתב עון הריגתו ותאריך בזה. ורבה בר בי"ח א"ל דינא הכי וא"ל אין דלגבי דידך זהו דין לפי חשיבותך דכתיב למען תלך וכו'. וכשאל חב להו אגרייהו א"ל דינא הכי א"ל אין דכתי' וארחות צדיקים תשמר נוסף על דרך טובים ולפי ערכך נחשב כאלו הוא דין ועמ"ש אני עני במאמר זה בדברים אחדים דף ק"ט בסיד :

מהרש"א ח"א

ח"א דף פג ע"א א"ל [אין] למען תלך בדרך טובים יהיב להו גלימיהו א"ל עניי אנן כו' א"ל אין וארחות צדיקים תשמור. פרש"י דאיי דתנאי בפשיעה ועוד פירש סיפיה דקרא הוא עכ"ל דאי קרא אחריתא הוא מניין למימר דארחות צדיקים תשמור היינו ליתן להם גלימיהו שלא יפסידו ממנו עממם אבל ליתן להם עוד שכר טרחא מכסו לא הוה משמע אבל השתא כיון דרישא דקרא א' למען תלך בדרך טובים נמי משמע שלא יפסידו ממנו עממם ע"כ סיפא דקרא וארחות צדיקים וגו' לאסופי נא דליתן להם גם שכר טרחא ועוד נראה צ"ה

אלשיך פרשת שופטים, דברים טז, כ

ע"כ. והנה הוקשה לנו בזה כי הלא יותר חסידות היה תת להם שכר מהחזרת טליתם, ואיך על הראשונה קרא דרך טובים שהוא חסידות כי הטוב והישר הוא לפנים משורת הדין, ועל השנית אמר וארחות צדיקים תשמור שהוא אורח לצדיק ולא לחסיד. והשבנו במקומו כי החסידות הוא משמרת לצדקות, שהמתנהג בחסידות אפילו כשישגה לא יגע בצדקות, וידוע